

Småøerne i Danmark

Af Jan Christensen, jnc@kl.dk

Småøerne skiller sig ud fra resten af landet på en række punkter. Blandt andet, så kan småøerne være særlig udfordret i forhold til infrastrukturen, hvor transport til og fra småøerne kan være forbundet med betydelige transportomkostninger i tid og penge. Nogle kæmper med affolkning, mens andre oplever øget tilflytning. Dette notat afdækker nogle af de demografiske forskydninger der finder sted. Der indgår de centrale tal og eksempler i notatet. Det fulde datamateriale findes i bilag 1.

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk
Direkte: 3370 3802
Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Side 1 af 13

Analysens hovedkonklusioner

- Folketallet på småøerne i Danmark er samlet set mere end halveret siden 1930, svarende til et fald på 51,2 pct.
- Alene siden år 2000 har faldet været 14,7 pct.
- Syv af småøerne har dog haft fremgang i folketallet siden år 2000. Heraf er 3 brofaste småøer og 4 ikke-brofaste småøer.
- Især har Masnedø og Tunø haft betydelig fremgang i folketallet. Masnedø er brofast med Sjælland, mens der til Tunø er en færgeforbindelse fra Hou i Østjylland.
- Aldersgennemsnittet blandt befolkningerne på småøerne er 53,3 år, hvilket er betydeligt højere end for landet generelt (41,1 år).
- Gennemsnitsalderen er de senere år steget mere end 3 gange så meget på småøerne, sammenlignet med landet som helhed.
- På småøerne udgør børn og unge 0-18 år 13,8 pct. af befolkningen, mens det tilsvarende er 21,9 pct. for Danmark som helhed.
- På Strynø, Alrø, Venø og Anholt udgør børn og unge dog omtrent lige så stor en andel, som for landet generelt.
- Ældre 65+ udgør mere end hver tredje borger på småøerne, mens det er færre end hver femte på landsplan.
- Særlig høj andel af ældre 65+ findes på Femø, Askø, Nyord og Tunø, hvor andelen er højere end 50 pct.

Indhold

1	Baggrund og indledning	2
2	Metode og data.....	3
2.1	Afgrænsning af småøerne	3
2.2	Data	3
3	Færgerne	4
3.1	Rejsetider til og fra de ikke-brofaste småøer med færge	4
4	Resultater	5
4.1	Udviklingen i folketallet 1930-2016.....	5
4.2	Udviklingen i folketallet 2000-2016.....	6
4.3	Broforbindelsen er ikke en garanti for befolkningsvækst.....	8
5	Aldersdemografi	9
5.1	Gennemsnitsalderen på småøerne	9
5.2	Udviklingen i gennemsnitsalderen.....	9
5.3	Antal børn og unge 0-18 år.....	10
5.4	Antal ældre 65+	10
	Bilag 1 – Samlet dataoversigt.....	12
	Bilag 2 – Kilder til information om overfartstider	13

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk
Direkte: 3370 3802
Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Side 2 af 13

1 Baggrund og indledning

Befolkningsforskydninger, herunder urbanisering og spirende tendenser til at byboere igen søger mod landet præger mediedækningen. Blandt andet gives vurderinger af yderområdernes at fastholde og udbygge befolkningsgrundlaget.

Småøerne er en helt særlig slags yderområde. De kan være særligt udfordret i forhold til infrastrukturen, hvor adgangen til småøerne kan være forbundet med en betydelig transporttid og, for de ikke-brofaste småøer, omkostninger til færgebilletten. Dertil kommer at de fleste af småøerne ligger i en betydelig afstand fra de største byer.

Samtidig med at småøerne har særlige udfordringer, er de også begunstiget af at have meget attraktiv natur. Det ses eksempelvis i form af kysterne som naturligt definerer øens møde med havet, og klitområderne der adskiller strandene fra de øvrige dele af øen. Det gælder også øens flora og fauna, som kan opleves. Dertil kommer, at småøerne typisk giver gode muligheder for at dyrke friluftsliv.

Men hvordan har betingelserne på småøerne påvirket bosætningsmønstret? I det følgende er der afdækket udviklingen i folketallet for småøerne i Danmark. Dertil kommer opgørelser af udviklingen i aldersdemografien og kønsfordelingen.

2 Metode og data

2.1 Afgrænsning af småøerne

Der er 37 småøer i Danmark med mellem 10 og 1.000 indbyggere, *jf. tabel 1*. Heraf er 12 af øerne brofaste med fastlandet eller en stor ø. For at komme til og fra de resterende 25 øer skal man med færge.

Tabel 1: Antal småøer. Opgjort på folketal 2016

Størrelses- gruppe, folketal	Antal småøer	Brofaste	Ikke brofaste
Færre end 10	16		
10-100	17	7	10
100-200	13	2	11
200-1.000	7	3	4
I alt (10-1.000)	37	12	25

Kilde: Statistikbanken BEF4, opslag på kort og hjemmesider for øerne.

Bem.: Der ses bort fra Slotsholmen og Christiansø og Frederiksbø.

2.2 Data

Det samlede datagrundlag er gengivet i *bilag 1*.

Småøerne er størrelsesmæssigt defineret ved det 2016-folketal, som er registreret i statistikbanktabellen BEF4. Samme tabel anvendes til at bestemme udviklingen i folketallet. Data er konsistent fra 1930 og frem. Derfor er 1930 valgt som udgangspunkt.

Opgørelserne af aldersdemografien, gennemsnitsalder, antal børn og unge og antal ældre 65+, er lavet på registerdata. Her er tilgængelige data begrænset til tidsperioden 2002-2015. Opgørelserne er baseret på sognedata. Derfor indgår kun de småøer, som udgør et selvstændigt sogn. Øvrige småøer er sognemæssigt del af et større sogn, enten på fastlandet eller på en anden større ø. Det har derfor ikke umiddelbart været muligt at medtage dem i analysen.

Oplysninger om overfartstid for færgerne er hentet fra hjemmesiderne for færgerne, *jf. bilag 2*.

Der ses bort fra Slotsholmen, Christiansø og Frederiksbø.

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk
Direkte: 3370 3802
Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Side 3 af 13

3 Færgerne

For en del af småøerne er en færgeforbindelse den eneste mulighed der er, for at komme over til de øvrige dele af landet, mens der for andre af småøerne er bygget en bro. Undtagelsesvis har Alrø, som ligger i Horsens Fjord, både broforbindelse og en færgeforbindelse. Færgerne sejler dog kun i sommerperioden. I analysen henregnes Alrø til de brofaste øer.

3.1 Rejsetider til og fra de ikke-brofaste småøer med færge

Der er stor variation i overfartstiderne for at komme til og fra de ikke-brofaste øer, jf. tabel 2. Korteste tur med færgen oplever man til Venø i Limfjorden, som kun tager 2 minutter fra påstigningen i nærheden af Struer.

Tabel 2: Overfartstider til og fra de ikke-brofaste småøer

	Korteste overfartstid	Længste overfartstid	Gennemsnitlig overfartstid
10-100	3,5 min	1 time	23 min
100-200	2 min	3 timer	43 min
200-1.000	5 min	55 min	29 min

Kilde: Statistikbanken BEF4 for størrelsesinddelingen, og opslag på kort og hjemmesider for øerne for overfartstiderne, jf. bilag 2.

Den længste færgeoverfart på 3 timer findes på overfarten til Anholt. Det er i høj grad overfarten til Anholt, som præger den gennemsnitlige overfartstid, for øerne i størrelseskategorien 100-200 borgere. Hvis Anholt udelades af beregningen, så er gennemsnittet for de øvrige øer i kategorien 29 minutter.

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk
Direkte: 3370 3802
Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Side 4 af 13

4 Resultater

4.1 Udviklingen i folketallet 1930-2016

Folketallet for hele Danmark er siden 1930 steget med 60,7 pct. Det samlede folketal for småøerne er i samme periode mere end halveret, jf. tabel 3. I 1930 boede der flere end 13.000 personer på de 37 øer. Det antal var i 2016 faldet til 6.360. Faldet har været størst for de ikke-brofaste øer, hvor antal borgere er faldet med 57,5 pct. siden 1930, jf. tabel 3 og figur 1. For de brofaste øer har faldet kun været 32,3 pct.

Dato: 8. august 2016

 Sags ID: PRJ-2013-00058
 Dok. ID: 2225736

 E-mail: JNC@kl.dk
 Direkte: 3370 3802
 Weidekampsgade 10
 Postboks 3370
 2300 København S

www.kl.dk

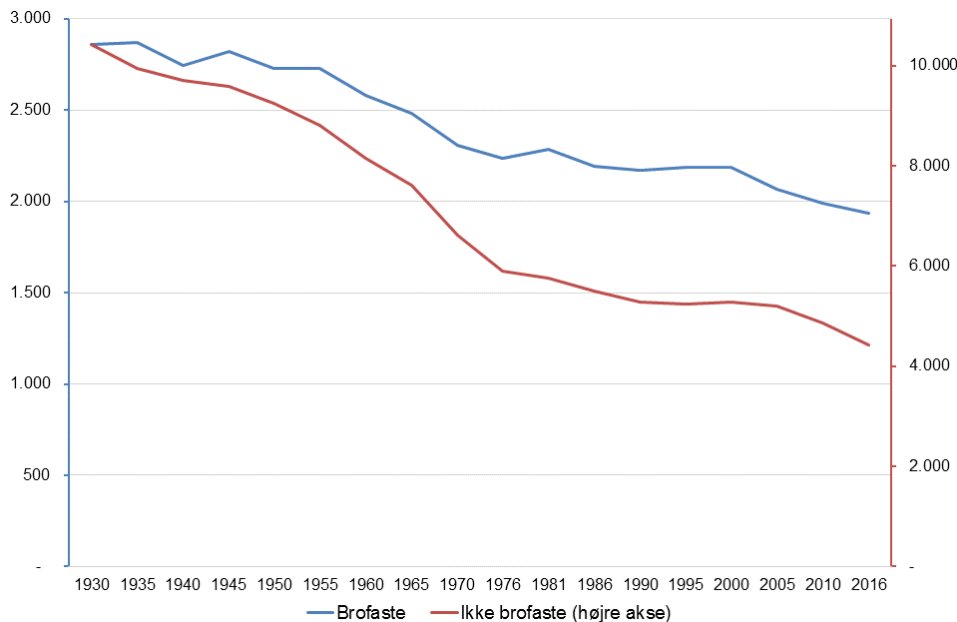
Side 5 af 13

Tabel 3: Udviklingen i folketallet fra 1930 til 2016, i pct.

Størrelses- gruppe, folketal	Samlet for grup- pen	Brofaste	Ikke brofaste
Danmark	+60,7		
Færre end 10	-89,5		
10-100	-75,8	-75,5	-75,9
100-200	-58,6	-29,8	-61,8
200-1.000	-37,5	-9,0	-47,0
I alt (10-1.000)	-52,1	-32,3	-57,5

Kilde: Statistikbanken BEF4, opslag på kort og hjemmesider for øerne.

Figur 1: Udviklingen i folketallet for småøerne.

Kilde: Statistikbanken BEF4, opslag på kort og hjemmesider for øerne.

Det skal bemærkes, at folketallet på Bogø i en periode fra midten af 1960'erne til midten af 1990'erne var under 1.000. Siden er folketallet på Bogø vokset til over 1.000, og således indgår den ikke i afgrænsningen som her er lavet af småøerne. Det er dog det eneste eksempel på en ø, som er "vokset ud af kategorien af småøer".

Samtidig har de fleste af de 19 øer, som 2016 har færre end 10 indbyggere, tidligere haft betydeligt flere. Folketallet for denne gruppe er således faldet med 89,5 pct. fra 1930 til 2016. Dertil kommer en række små småøer, som tidligere havde fastboende indbyggere, men som i 2016 ingen fastboende har.

4.2 Udviklingen i folketallet 2000-2016

I perioden 2000 til 2016 er folketallet for Danmark som helhed steget med 7,1 pct. For småøerne har der været tale om et fald i folketallet på 14,7 pct., jf. tabel 4. Størst har faldet været for de ikke-brofaste småøer, hvor der i 2016 bor 16,0 pct. færre personer end i 2000, det kun har været 11,6 pct. for de brofaste øer. For de brofaste øer i størrelseskategorien 100-200 borgere, har der været tale om en stigning i folketallet på 4,1 pct. Gruppen består kun af 2 øer, Masnedø og Alrø. Udviklingen er i væsentlig grad præget af befolkningsvæksten for Masnedø, som mere end udligner det fald der har været på Alrø.

Tabel 4: Udviklingen i folketallet fra 2000 til 2016, i pct.

Størrelses- gruppe, folketal	Samlet for grup- pen	Brofaste	Ikke brofaste
Danmark	+7,1		
10-100	-20,0	-22,8	-18,4
100-200	-9,2	+4,1	-11,5
200-1.000	-16,5	-12,8	-18,5
I alt	-14,7	-11,6	-16,0

Kilde: Statistikbanken BEF4, opslag på kort og hjemmesider for øerne.

Følgende *Figur 2* illustrerer hvordan udviklingen i folketallet har været for de brofaste småøer, mens *figur 3* illustrerer udviklingen for de ikke-brofaste småøer.

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058

Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk

Direkte: 3370 3802

Weidekampsgade 10

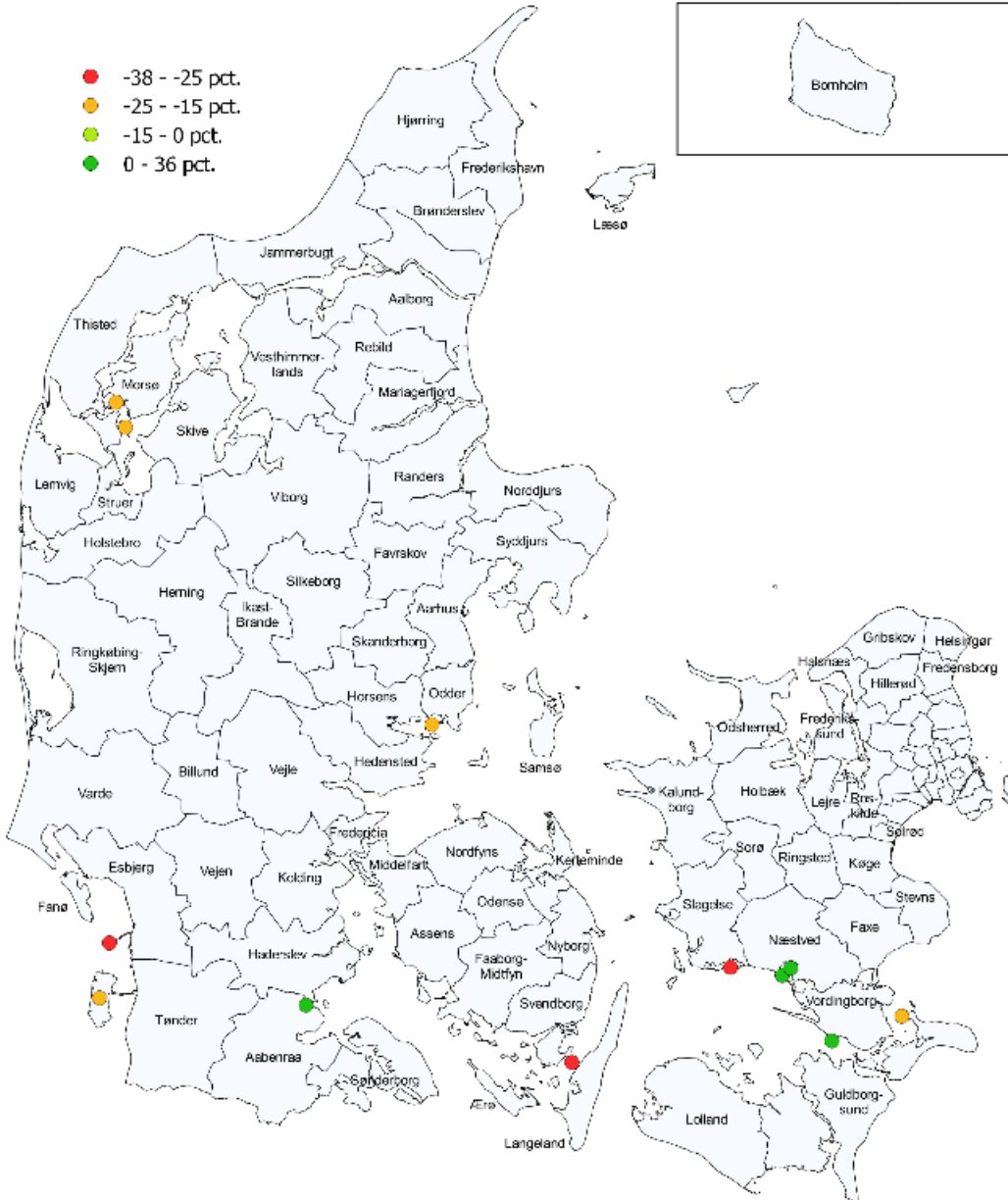
Postboks 3370

2300 København S

www.kl.dk

Side 6 af 13

Figur 2: Udviklingen i folketallet for de brofaste småøer 2002-2015

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
 Dok. ID: 2225736

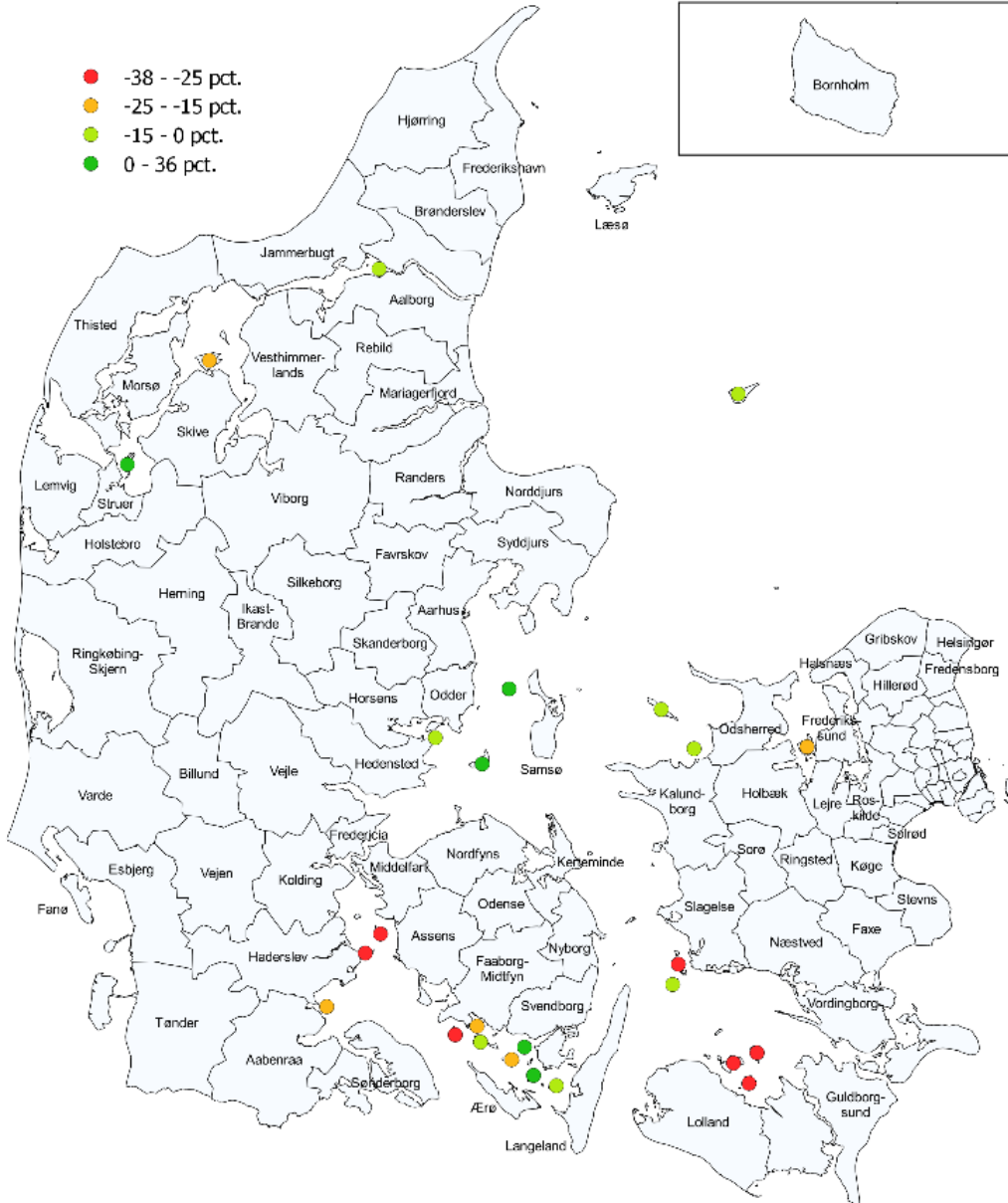
E-mail: JNC@kl.dk
 Direkte: 3370 3802
 Weidekampsgade 10
 Postboks 3370
 2300 København S

www.kl.dk

Side 7 af 13

Kilde: Egne beregninger på registerdata.
 Bem.: Tidsperioden 2002-2015 er valgt af hensyn til tilgængeligheden af data.

Figur 3: Udviklingen i folketallet for de ikke-brofaste småøer 2002-2015

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk
Direkte: 3370 3802
Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Side 8 af 13

Kilde: Egne beregninger på registerdata.

Bem.: Tidsperioden 2002-2015 er valgt af hensyn til tilgængeligheden af data.

4.3 Broforbindelsen er ikke en garanti for befolkningsvækst

Der er ikke en klar sammenhæng, som indikerer, at brofaste småøer har befolkningsvækst, mens de ikke brofaste småøer har befolkningsnedgang. Dermed ikke sagt, at broen ingen effekt har på udvikling og bosætning. Blot synes det tydeligt, at en bro ikke er en garanti for vækst i folketallet.

Mange andre faktorer spiller ligeledes en rolle. Herunder nærheden til jobmarkeder og uddannelsesmuligheder.

5 Aldersdemografi

5.1 Gennemsnitsalderen på småøerne

Gennemsnitsalderen for befolkningen i Danmark er 41,1 år, pr. 1/1 2015. For småøerne var gennemsnitsalderen tilsvarende 53,3 år, *jf. tabel 6*. Generelt gælder, at jo mindre øerne er, jo højere er gennemsnitsalderen for befolkningen på øen. For de mindste af småøerne er gennemsnitsalderen hele 59,7 år, mens den på de større småøer, dem med mellem 200 og 1.000 indbyggere, er 52,6 år.

Generelt set, så er befolkningerne på de brofaste øer gennemsnitligt lidt yngre end befolkningerne på de ikke-brofaste. På de brofaste øer er gennemsnitsalderen 51,0 år, mens den på de ikke-brofaste er 54,0 år.

Tabel 6: Aldersgennemsnit 2015 og udviklingen fra 2002 til 2015, i år

	Samlet for gruppen		Brofaste		Ikke brofaste	
	Alder	Udvikling	Alder	Udvikling	Alder	Udvikling
Danmark	41,1	+1,8				
10-100	59,7	+7,9	59,1	+4,8	60,0	+9,2
100-200	53,7	+6,2	45,4	+3,3	54,5	+6,4
200-1000	52,6	+5,8	51,1	+6,7	53,2	+5,4
I alt for småøerne	53,3	+6,0	51,0	+6,2	54,0	+6,0

Kilde: Egne beregninger på registerdata

Bem.: Beregningerne er lavet på sognedata. Gennemsnittene er baseret på data for øer, hvor der er sammenfald mellem øen og et sogn. Tidsperioden 2002-2015 er valgt af hensyn til tilgængeligheden af data.

Kategorien med de brofaste øer i størrelsesgruppen 100 til 200 borgere er undtagelsen fra de generelle tendenser, med en gennemsnitsalder på kun 45,4 år. Det skal dog bemærkes, at tallet kun dækker over en enkelt ø. Det er Alrø, som er den eneste ø, der er konsistente data for.

5.2 Udviklingen i gennemsnitsalderen

Fra 2002 til 2015 er befolkningen i Danmark blevet 1,8 år ældre i gennemsnit. For befolkningerne på småøerne har stigningen i gennemsnitsalderen i samme periode været 6,0 år. Generelt gælder, at jo mindre øen er, jo større stigning har der været i gennemsnitsalderen. De mindste småøer har befolkninger der i 2015 er 7,9 år ældre end de var i 2002.

Stigningen i gennemsnitsalderen for befolkningerne på øerne i størrelsesgruppen 200 til 1.000 har kun været 5,8 år. Det er dog stadig en stigning der er mere end 3 gange så stor som den for landet som helhed.

De brofaste øer skiller sig ud fra det generelle billede. Det skal dog ses i lyset af, at gennemsnittet dækker over få småøer. Eksempelvis er beregnin-

gen for øerne i størrelseskategorien med de mindste brofaste småøer, baseret på kun to øer og præget af at befolkningen på Mandø kun er blevet 3,3 år ældre.

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk
Direkte: 3370 3802
Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Side 10 af 13

5.3 Antal børn og unge 0-18 år

I Danmark udgør børn og unge 0-18 år 21,9 pct. af befolkningen pr. 2015. Andelen for småøerne er kun 13,8 pct., jf. tabel 7. Blandt småøerne er andelen højest for de brofaste øer, hvor 14,6 pct. af befolkningen er børn, mens andelen for de ikke-brofaste øer er 13,6 pct.

Tabel 7: Antal børn og unge 0-18 år.

	Antal 2002	Antal 2015	Udviklingen i antal 2002 til 2015	Den procentuelle udvikling 2002 til 2015	Børn og unges andel af befolkningen 2015, i pct.
Danmark				+0,8	21,9
Brofaste øer	318	180	-138	-43,4	14,6
Ikke-brofaste øer	861	533	-328	-38,1	13,6
Småøer i alt	1.179	713	-466	-39,5	13,8

Kilde: Egne beregninger på registerdata

Bem.: Beregningerne er lavet på sognedata. Gennemsnittene er baseret på data for øer, hvor der er sammenfald mellem øen og et sogn. Kun hovedtal er medtaget i tabellen, da opdeling i størrelsesgrupper ville være baseret på få og i flere tilfælde kun en enkelt ø. De detaljerede data findes i bilag 1. Tidsperioden 2002-2015 er valgt af hensyn til tilgængeligheden af data.

De største andele af børn og unge på småøerne findes på Strynø, Alrø, Venø og Anholt, som med mellem 19,9 pct. og 22,6 pct. alle har andele på omkring landsgennemsnittet. Alrø er brofast, mens Anholt, Strynø og Venø ikke er brofaste.

Blandt øerne, som ikke er brofaste, findes der dermed eksempler, hvor børnetallet er relativt højt.

5.4 Antal ældre 65+

I Danmark udgør ældre 65+ 18,6 pct. af befolkningen. For småøerne er andelen 35,9 pct., jf. tabel 8. Andelen er størst for de ikke-brofaste øer.

Tabel 8: Antal ældre 65+

	Antal 2002	Antal 2015	Udviklingen i antal 2002 til 2015	Den procentuelle udvikling 2002 til 2015	Ældre 65+ som andel af befolkningen 2015, i pct.
Danmark				+32,3	18,6
Brofaste øer	338	397	59	17,5	31,2
Ikke-brofaste øer	1.215	1.547	332	27,3	37,9
Småøer i alt	1.553	1.944	391	25,2	35,9

Kilde: Egne beregninger på registerdata

Bem.: Beregningerne er lavet på sognedata. Gennemsnittene er baseret på data for øer, hvor der er sammenfald mellem øen og et sogn. Kun hovedtal er medtaget i tabellen, da opdeling i størrelsesgrupper ville være baseret på få og i flere tilfælde kun en enkelt ø. De detaljerede data findes i bilag 1. Tidsperioden 2002-2015 er valgt af hensyn til tilgængeligheden af data.

Samtidig med at folketallet generelt er faldende på småøerne, bliver der flere ældre 65+. For de brofaste øer er antallet steget fra 338 til 397, svarende til 17,5 pct., mens der tilsvarende for de ikke-brofaste øer har været en stigning på 27,3 pct.

Særlig høj andel af ældre 65+ findes på Femø, Askø, Nyord og Tunø, hvor andelen er højere end 50 pct. Laveste andele findes på Alrø og Hjørnø, hvor det højest er hver fjerde borger som er 65+.

Dato: 8. august 2016

Sags ID: PRJ-2013-00058
Dok. ID: 2225736

E-mail: JNC@kl.dk
Direkte: 3370 3802
Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk

Side 11 af 13

Bilag 2 – Kilder til information om overfartstider

Dato: 8. august 2016

 Sags ID: PRJ-2013-00058
 Dok. ID: 2225736

 E-mail: JNC@kl.dk
 Direkte: 3370 3802
 Weidekampsgade 10
 Postboks 3370
 2300 København S

www.kl.dk

Side 13 af 13

Figur B2.1: Kilder til information om overfartstider til og fra småøerne

Småø	Kilde til information om overfartstid
Agersø	http://www.aofaerger.dk/index.php/agerso/sejlplaner/agerso-sejlplan-1-3-til-31-5
Anholt	http://www.anholtfergen.dk/sejlplan/
Askø	http://reader.livedition.dk/lollandkommune/292/?page=4
Avernakø	http://oefaergen.fmk.dk/sejlplan/
Barsø	https://www.aabenraa.dk/borger/trafik-og-groenne-omraader/barsoefaergen/
Birkholm	http://www.faerge.dk/da/Faergeruter/Denmark/Marstal/Marstal-Birkholm.aspx?Route2CityId=186&RouteType=1
Bjørnø	http://bjoernoefaergen.dk/sommersejlplan/
Båggø	http://www.baagoe.info/faergen.html
Drejø	http://www.drejo.dk/praktiske-informationer/faergetider/
Egholm	http://www.aalborg.dk/trafik-pas-og-transport/trafik/egholmfaergen
Endelave	http://www.oenendelave.dk/oplevel-oen/faergefart
Fejø	http://reader.livedition.dk/lollandkommune/292/?page=2
Femø	http://reader.livedition.dk/lollandkommune/292/?page=3
Fur	http://www.visitfur.dk/fur/fursund-faergeri
Hjarnø	http://www.hjarnø.dk/Sejlplan.html
Hjortø	http://www.hjorto.dk/faergen.html
Livø	http://www.miniline.dk/sejlplan.aspx
Lyø	http://oefaergen.fmk.dk/sejlplan/
Nekselø	https://www.kalundborg.dk/Borger/Veje-_teknik_og_miljø/Veje-_Havne_og_Grønne_områder/Sejerøbugtens_Færger/Nekseløfærgeren.aspx
Omø	http://www.aofaerger.dk/index.php/omo/sejlplaner-omo/omo-sejlplan-1-6-31-8-2016
Orø	http://oroe.dk/omoroer/transporttiloroe.html
Sejerø	https://www.kalundborg.dk/Borger/Veje-_teknik_og_miljø/Veje-_Havne_og_Grønne_områder/Sejerøbugtens_Færger/Sejerøfærgeren.aspx
Skarø	http://www.svendborg-havn.dk/h%C3%B8jestene
Strynø	http://www.langelandkommune.dk/Borger/HavneTrafikVeje/Trafik/Strynoe_faerge/Sejlplan%20og%20priser
Tunø	http://www.tunoefaergen.dk/go.asp?LangRef=38
Venø	http://venoefaergefart.dk/sejltider/
Årø	http://www.haderslev.dk/borger/trafik-og-miljø%C3%B8/trafik/aar%C3%B8f%C3%A6rgen
Eskilø	http://www.spor.dk/sporene/sjaelland/eskilsoe